

Soms zijn uierontstekingen echt een probleem

TEKST: JACQUES ENGELEN. FOTO'S: HENK RISWICK, KARIANNE LIEVAART-PETERSON

**Op het ene schapenbedrijf is het elk jaar mis, op het andere nooit. Uierontstekingen. Ooien die er last van hebben produceren minder melk, waardoor de lammeren onvoldoende groeien. Daardoor veroorzaakt de aan-
doening, los van de pijn bij de ooi, soms fikse economische schade. Schade die niet altijd opvalt.**

Zouden alle schapen in ons land worden gemolken, dan was alles over uierontstekingen wel bekend. Maar schapen worden voor vlees gefokt. De melkgift van de ooi is meestal niet iets waarop de meeste focus ligt.

Daardoor is niet goed bekend of uierontstekingen een groot probleem zijn of niet. "Maar als je schapenhouders vraagt hoe vaak ze schapen opruimen vanwege een slechte uier, dan is dat best aanzienlijk", zegt Karianne Lievaart-Peterson, specialist kleine herkauwers bij GD.

TIJDENS HELE LACTATIE

Uierontstekingen ontstaan meestal na het aflammeren. Voor de lammerij kan een inspectie van de uier aan het licht brengen of de ooi tijdens de vorige lactatie een ontsteking aan haar uier heeft gehad. Als richting het aflammeren slechts een van de uierhelften zich ontwikkelt, kan de andere helft ontstoken zijn geweest tijdens een voorgaande lactatie. Schapenhouders kunnen dat

'VACCIN LIJKT ERG GOED'

Vorig jaar liet fokker Frank Stegeman in Nijbroek zijn ooien voor het eerst vaccineren tegen mastitis. Tot die tijd had hij elk jaar vier tot acht ooien met klinische uierontsteking. Afgelopen jaar? "Slechts één", antwoordt hij. Stegeman heeft 55 ooien van de rassen Blauwe Texelaar en Noordhollander. "Als je er dan acht moet opruimen of één, dat scheelt enorm."

Hij weegt zijn lammeren al jaren en vorig seizoen groeiden die aanmerkelijk beter. Ook dat zou door het vaccin van farmaceut Hipra kunnen komen.

Stegeman denkt daarom dat het vaccin erg goed werkt. Dit jaar heeft hij de ooien weer twee keer voor de lammertijd laten vaccineren. De kosten: €5,50 per ooi. "Als je dat bedrag afzet tegen minder ooien vervangen, mooiere lammeren kunnen verkopen voor de fokkerij, minder antibiotica, minder ergernis en gezondere schapen, heb je de kosten er snel uit."

Dit jaar gaat hij proberen de stalhygiëne te verbeteren door 'EM-bacterie' aan het strooisel toe te voegen. Dat zou moeten zorgen voor droger strooisel, minder ammoniak en minder vliegen. Al-
lemaal om de uierontstekingen verder terug te dringen.

eerste signaal missen. Toch is vrij eenvoudig vast te stellen of de uier op dat moment in orde is: gewoon met gespreide hand over beide helften voelen of het weefsel soepel aanvoelt en de spenen goed zijn.

Het tweede moment waarop uierproblemen kunnen opvallen is als de lammeren de eerste biest gaan drinken. Een speen kan dan verstopt zitten. Op het slotgat van elke speen zit, tot de eerste melk vrijkomt, altijd een klein soort dekseltje: de natuurlijke bescherming van het tepelkanaal. Het lam trekt dat 'dekseltje' er wel uit om vervolgens wekenlang te genieten van de geweldig voedzame moedermelk. Is die goede melkstraal er op die eerste dag niet, dan kan er in de speen een bobbeltje bindweefsel zitten die het melkkanaal blokkeert. Lievaart-Peterson: "Het is net een kleine erwt, het gevolg van een eerdere beschadiging. Je kunt die eruit masseren maar dat lukt niet altijd. Je kunt de speen ook over de lengte opensnijden en de erwt verwijderen zodat de melk er weer door kan. Uitmelken of laten drinken is dan wel erg pijnlijk voor de ooi, dus eenvoudig is het niet."

Als de melk niet vlot komt, kunnen lammeren zo fanatiek gaan drinken dat ze met de tanden beschadigen aan de tepelbasis veroorzaken. Bij een beschadigde tepelhuid zorgt de pijn tijdens het melken vaak voor het ophouden van de melk en blijft er te veel restmelk achter. Dit is weer een zeer groot risico op het ontstaan van uierontsteking.

Tijdens de hele lactatie kunnen uierproblemen de kop opsteken. Zowel de ooien als de lammeren kunnen dit tonen. Bij ooien zie je vaak kreupelheid aan de achterpoten, een ooi die lammeren nauwelijks toestaat te drinken, minder eetlust tot echt ziek zijn. Teken bij de lammeren zijn: mekkeren, lege magen, onvoldoende groei, melk stelen door bij moeder of andere ooien via de achterkant te drinken, snel op andere voeding overgaan waarbij je al jong pensontwikkeling kunt waarnemen.

Spenen is het volgende moment waarop een uierontsteking ineens kan opvallen. De uier droogt niet goed op en er ontstaan knobbels in het weefsel. Dikwijls is dit voor een schapenhouder reden om de ooi op te ruimen.

TWEE VORMEN

Feitelijk zijn er twee vormen van uierontsteking: klinisch en sub-klinisch. De eerste is goed zichtbaar, de tweede vooral verborgen. De klinische vorm valt verreweg het meest op. Soms is die zo

🔗 Ooi met een duidelijk zichtbare uierontsteking, ook wel blauwuier geheten.

ernstig dat een uierhelft, of nog erger de hele uier, afsterft. De subklinische variant wordt vaak amper opgemerkt. De lammeren groeien dan niet goed omdat de ontsteking ervoor zorgt dat de melkproductie daalt en de melk van slechtere kwaliteit is. Maar op het oog lijkt de uier normaal.

Het ontstaan van uierontstekingen is wat mysterieus. Ze worden zo goed als altijd veroorzaakt door bacteriën die gewoon in, op en om schapen voorkomen. Lievaart-Peterson: “Lang is gedacht dat melk steriel is maar dat is niet zo. Melk heeft bacteriën. Die zijn wel netjes in balans. Bij een uierontsteking is die balans verstoord.”

Ze legt uit dat bij klinische uierontsteking veelal de bacterie *Staphylococcus aureus* enorm de overhand krijgt. Daarnaast is

een andere bacterie, *Pasteurella haemolytica*, veroorzaker van klinische, dus zichtbare, uierontsteking. Samen zijn deze twee kiemen voor tachtig procent van de uierontstekingen verantwoordelijk. Streptokokken en coagulase-negatieve stafylokokken, afgekort CNS'en, veroorzaken de overige gevallen.

Voor de subklinische gevallen, die je dus niet zo gemakkelijk ziet, is een groot scala van verwekkers: stafylokokken, streptokokken, listeria, clostridium, en tal van andere en zelfs ook nog onbekende ziekmakers.

Waarom die bacteriën ineens de overhand krijgen in de uier is niet goed bekend. “Wetenschappelijk zijn er niet altijd goede bewijzen voor”, zegt Lievaart-Peterson. “Als je risicofactoren bekijkt kom je bij stress, voeding, hygiëne. De ziekmakende bacteriën zijn er

altijd. De *Staphylococcus aureus* is een huidbacterie die op elk schaap voorkomt. *Pasteurella haemolytica* is een normale bewoner van de voorste luchtwegen. Het gaat om de disbalans en de oorzaak daarvoor is wat duister.”

LOODJE LEGGEN

De beste bestrijding is met antibiotica. Daarnaast moet de ooi een pijnstiller en ontstekingsremmer krijgen. Lievaart-Peterson adviseert melk te laten testen om te weten te komen welke antibiotica het beste werken maar weet dat daardoor de hulp voor een ooi soms te laat komt. “Overleg met je dierenarts.”

Het beste is de ooi met ontstoken uier apart te zetten en de uier liefst elke drie uur uit te melken. Dat kan met de hand of door de ooi vast te zetten en haar lammeren te laten drinken. Voor de lammeren is het geen probleem de melk op te nemen. In de zure lebmaag leggen de schadelijke bacteriën het loodje.

Het is belangrijk dat de ooi blijft eten en drinken. Ze zal het liefst brokken vreten maar alleen dat lekkere krachtvoer geven is risikant: te weinig ruwvoer kan leiden tot pensverzuring.

STELLENDE LAMMEREN VERSPREIDEN BESMETTING

Kun je mastitis, zoals uierontsteking officieel heet, voorkomen? Hygiëne is belangrijk. Zogende ooiën die in vies strooisel liggen, lopen risico. Stress, zoals te abrupte verandering van voeding, is ook gevaarlijk. Het ene pak kuilvoer smaakt of ruikt wellicht an-

ders dan het andere. Het is goed om niet het ene pak helemaal op te voeren en dan het andere open te trekken maar als het eerste opdraakt alvast wat van het volgende bij te geven. Schapen die op stal komen, zijn maandenlang vers gras gewend en krijgen van de ene op de andere dag totaal ander voedsel. Het beste is om dan

‘Als je risicofactoren bekijkt, kom je bij stress, voeding en hygiëne’

rustig aan met goed ruwvoer te beginnen en niet meteen brok te geven. Stelende lammeren zijn eveneens berucht. Die gaan bij andere ooiën melk drinken omdat hun moeder door een ontstoken uier te weinig melk voor ze heeft. Die lammeren verspreiden de besmetting naar andere ooiën.

Vaccineren kan ook. Lievaart-Peterson: “Het geeft zeker een goede ondersteuning maar neemt de oorzaken niet weg. Het is daarom zo belangrijk dat je goed oplet, dat je de uier controleert, dat de hygiëne goed is en dat je stress voorkomt.” 🐏

👉 Wonden aan de speenbasis. Ze ontstaan door de scherpe tanden van lammeren.

